त्रि.वि. द्वारा स्वीकृत पाठ्यक्रमा आधारित स्नातक प्रथम वर्ष ऐ.
नेपाली ४१६नेपाली कथा र उपन्यास

नेपाली कथा र उपन्यास

लेखक
देवेन्द्रबहादुर बानिया

मेरो भनाइ

यो E book त्रिभुवन विश्वविद्यालयको चार वर्षे वि .एड. प्रथम वर्षको मूल ऐच्छिक र अतिरिक्त ऐच्छिक विषय लिएर अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरुका लागि **नेपाली कथा र उपन्यास (४१६)** पाठ्यक्रममा आधारित रही तयार पारिएको छ।वर्तमान सन्दर्भमा अधिकांश विद्यार्थीहरु विभिन्न कारणले चाहेर पनि क्याम्पसका भौतिक कक्षामा उपस्थित हुन नसकेका कारणले उनीहरुको शैक्षिक गुणस्तर दिन प्रतिदिन खस्कँदै गइरहेको छ । यसर्थ यो E book विद्यार्थीहरुको फुर्सदको समयमा उनीहरुको रुचि अनुसार उनीहरु रहेकै स्थानमा प्रविधिको प्रयोग गरी अध्ययन गर्न सकून् र खस्कँदो शैक्षिक अवस्थामा सुधार ल्याउन् भन्ने मूल उद्देश्यका साथ तयार पारिएको छ । यस E book को अधिकतम उपयोग गरी विद्यार्थीहरुले स्तरअनुरुप ज्ञान हसिल गरी आफ्नो सिकाइलाई दिगो बनाउनुका साथै परीक्षामा उच्चतम अङ्क प्राप्त गर्न यो पुस्तक महत्वपूर्ण अध्ययन सामग्री बन्नेछ भने अर्कोतर्फ साहित्यका अध्ययता र शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा संलग्न हुने शिक्षकहरुका लागि पनि उत्तिकै सहयोगी सिद्ध हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु।

प्रस्तुत E book तयार पार्नको लागि सल्लाह, सुझाव र प्रेरणा प्रदान गर्नुहुने क्याम्पस व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष, क्याम्पस प्रमुख र यस पुस्तकको डिजाइन लगायत अन्य प्राविधिक कुराहरुमा सहयोग गर्नुहुने यस क्याम्पसका UGC GRANTS अन्तर्गतका फोकल पर्सन युवराज दाहाल र ICT विभाग प्रमुख टीका थेवे प्रति विशेष आभार प्रकट गर्दछु । यस क्याम्पसमा अध्यापनरत सम्पूर्ण प्रध्यापक, उपप्राध्यापक ,सहायक प्रध्यापक,प्रशिक्षक , कर्मचारी र विद्यार्थीहरुलाई हृदयतःधन्यवाद प्रकट गर्दछु । आगामी दिनहरुमा सबै पक्षबाट सकारात्मक एवम् रचनात्मक सुझावको अपेक्षा गर्दै यो E book को अध्ययन गरी मूल्याङ्न गर्ने जिम्वेवारी यहाँहरुलाई सुम्पन पाउँदा अत्यन्त खुसी महसुस गरेको छु।

भूमिका

नेपाली कथाको ऐतिहासिक विकासक्रम नेपाली साहित्यको एक महत्त्वपूर्ण अध्याय हो। यसले नेपाली भाषा र संस्कृतिको समृद्ध परम्परालाई जीवन्त रूपमा प्रस्तुत गर्दछ। यो पुस्तकले नेपाली कथाको प्रारम्भदेखि हालसम्मको यात्रालाई तीन प्रमुख कालखण्डहरू **(प्राथमिक, माध्यमिक र आधुनिक)** गरी विश्लेषण गर्दछ। यी कालखण्डहरूले नेपाली कथाको प्रारम्भिक हस्तलिखित अनुवादहरूबाट सुरु भई आधुनिक प्रयोगवादी र समसामयिक धारासम्मको विकासलाई उजागर गर्दछन्।प्राथमिक कालमा कथाहरू मुख्य रूपमा उपदेशमुखी र परम्परागत थिए। यस कालमा रामायण, महाभारत र हितोपदेश जस्ता ग्रन्थहरूको प्रभाव स्पष्ट देखिन्छ। माध्यमिक कालमा पत्रपत्रिकाको प्रकाशनसँगै कथाले मौलिकतातर्फ पाइला चाल्यो। आधुनिक कालमा गुरुप्रसाद मैनालीको 'नासो' बाट सुरु भएको विधागत सचेतताले नेपाली कथालाई यथार्थवादी, मनोवैज्ञानिक र प्रगतिवादी धाराहरूमा समृद्ध बनायो। आधुनिक कालको दोस्रो चरणमा आयामेली आन्दोलन र समसामयिक धाराले कथालाई नवीन शैली, प्रतीक र सामाजिक चेतनासँग जोडेर विश्व साहित्यको स्तरमा पुर्‍याउने प्रयास गरेको छ।

यो e book ले नेपाली कथाको विकासलाई कालखण्ड, प्रवृत्ति र कथाकारहरूको योगदानको आधारमा गहन रूपमा अध्ययन गर्नुका साथै अभ्यास प्रश्नहरू र सन्दर्भ सामग्रीहरू समावेश गरी पाठकहरूलाई यो विषयमा गहिरो बुझाइ प्रदान गर्ने उद्‌देश्य राखेको छ । नेपाली साहित्यका विद्‌यार्थी, अनुसन्धानकर्ता र साहित्यप्रेमीहरूका लागि यो पुस्तक एक महत्त्वपूर्ण स्रोत बन्ने अपेक्षा छ। नेपाली कथाले बोकेको सामाजिक, सांस्कृतिक र मनोवैज्ञानिक आयामहरूको यो यात्रा पाठकहरूलाई नेपाली साहित्यको गौरवशाली इतिहाससँग जोड्ने महत्वपूर्ण स्रोत बन्नेछ।

विषय सूचि

नेपाली कथाको ऐतिहासिक विकासक्रम १

क. प्राथमिक काल (प्रारम्भदेखि वि.सं. १९५७ सम्म) १

ख. माध्यमिक काल (वि.सं. १९५८ देखि १९९१ सम्म) २

ग. आधुनिक काल (वि.सं. १९९२ देखि हालसम्म) २

२. दोस्रो चरण (वि.सं. २०२० देखि हालसम्म) ३

२. नेपाली कथाका प्रमुख प्रवृत्तिहरू ३

क. प्राथमिक कालका प्रमुख प्रवृत्तिहरू ३

ख. माध्यमिक कालका प्रमुख प्रवृत्तिहरू ४

ग. आधुनिक काल (पहिलो चरण)का प्रमुख प्रवृत्तिहरू ४

घ. आधुनिक काल (दोस्रो चरण)का प्रमुख प्रवृत्तिहरू ४

३. अभ्यास प्रश्नहरू ५

वस्तुगत (बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू) ५

विषयगत प्रश्नहरू ५

४. सन्दर्भ सामग्री ६

निष्कर्ष ७

नेपाली कथाको ऐतिहासिक विकासक्रम

नेपाली भाषाको जन्म अन्य नव्यआर्य भारतीय भाषाहरूजस्तै एघारौँ शताब्दीतिर भएको मानिन्छ। यो भाषा पन्ध्रौँ शताब्दीसम्म मुख्य रूपमा अभिलेखहरूमा मात्र सीमित थियो। त्यसपछि छिटपुट रूपमा 'भास्वती'को नेपाली अनुवाद, 'खण्ड खाद्य', 'स्वस्थानी व्रतकथा' (वि.सं. १६५८), 'राम शाहको जीवनी' (वि.सं. १६६३) जस्ता केही कृतिहरू फेला परेका छन्, तर यिनका तिथिमितिको प्रामाणिकता अझै निश्चित छैन। अहिलेसम्म प्राप्त सबैभन्दा पुरानो नेपाली आख्यान 'महाभारत विराट पर्व' (वि.सं. १८२७) नै हो।

नेपाली कथाको विकासक्रमलाई मुख्य रूपमा तीन चरणमा विभाजन गरेर अध्ययन गर्न सकिन्छ:

प्राथमिक काल: प्रारम्भदेखि वि.सं. १९५७ सम्म

माध्यमिक काल: वि.सं. १९५८ देखि १९९१ सम्म

आधुनिक काल: वि.सं. १९९२ देखि हालसम्म

क. प्राथमिक काल (प्रारम्भदेखि वि.सं. १९५७ सम्म)

नेपाली कथाको सुरुवात कुन रचनाबाट भयो भन्ने विषयमा अनुसन्धान जारी छ। यद्यपि, वि.सं. १८०० तिरका प्राचीन कथात्मक रचनाहरू जस्तै 'सत्संगको वर्णन भयाको कथा' र 'राजप्रपञ्चको व्यहोराको एउटा बिसा' फेला परेका छन्। यी लघु आकारका रचनाका लेखक अज्ञात छन्। यस आधारमा नेपाली कथाको प्रारम्भ वि.सं. १८०० बाट भएको मान्न सकिन्छ, र यसको सीमा नेपाली पत्रपत्रिकाको प्रकाशन हुनुअघि अर्थात् वि.सं. १९५७ सम्म तोकिएको छ।

यस कालका महत्त्वपूर्ण रचनाहरूमा शक्तिवल्लभ अर्यालको 'महाभारत विराट पर्व' (वि.सं. १८२७) लाई पहिलो नेपाली गद्याख्यान मानिन्छ। भानुदत्तद्वारा रचित 'हितोपदेश मित्रलाभ' (वि.सं. १८३३) कथात्मक दृष्टिले अझ बढी महत्त्वपूर्ण छ, किनकि यसका हरेक शृङ्खलालाई छुट्टाछुट्टै कथाका रूपमा लिन सकिन्छ। शक्तिवल्लभ अर्यालकै 'हास्यकदम्ब' (वि.सं. १८५५), 'बेताल पच्चीस कथाहा' (वि.सं. १८७२) र 'पिनासको कथा' (वि.सं. १८७२) मा पनि कथात्मकता पाइन्छ। यस कालमा 'मुन्सिका ३ आहानहरु' (वि.सं. १८७१) जस्ता लघुतम कथात्मक रूपहरू पनि उपलब्ध छन्।

यस चरणमा अधिकांश कथात्मक रचनाहरू मुद्रित नभई हस्तलिखित थिए। अनुवाद कार्यलाई प्राथमिकता दिइएकाले मौलिकताको अभाव थियो। कथाको मुख्य उद्देश्य आदर्श, उपदेश र मनोरञ्जन प्रदान गर्नु थियो, जसले गर्दा रामायण, महाभारत, हितोपदेश, बेताल पच्चीसी जस्ता ग्रन्थबाट प्रभावित थिए। यी कथाहरूमा घटना र पात्रको बाहुल्य हुन्थ्यो, र गद्यमा पद्य मिसाउने चलन थियो। यस कालका कथाहरूले विधागत स्वरूप वा पहिचान नपाएकाले यसलाई कथाको 'निरस्तित्वकाल' पनि भनिन्छ।

ख. माध्यमिक काल (वि.सं. १९५८ देखि १९९१ सम्म)

प्राथमिक कालमा हस्तलिखित रूपमा सीमित कथात्मक रचनाहरूले यस कालमा प्रकाशित हुने अवसर पाए। वि.सं. १९५८ मा 'गोर्खापत्र' प्रकाशित भएपछि यसमा कथा छापिन थालेदेखि माध्यमिक कालको सुरुवात भएको मानिन्छ, र यसको सीमा सचेत कथा लेखनको प्रारम्भ हुनुअघि अर्थात् वि.सं. १९९१ सम्म मानिएको छ। यस समयमा गोर्खापत्र, सुन्दरी, माधवी, चन्द्रिका, शारदा जस्ता पत्रिकाहरूको प्रकाशन बढ्यो।

'गोर्खापत्र'मा 'बदला', 'हृदय परीक्षा' जस्ता अनुवादित कथात्मक रचनाहरू छापिए। 'सुन्दरी' पत्रिकामा पनि कथात्मक रचनाहरू प्रकाशित भए। तर यस कालमा कथाको वास्तविक स्वरूप भने पाइएन। गोरखाली पत्रिकामा प्रकाशित ज्ञान विलासको 'उपन्यास' शीर्षकको कथालाई नेपाली भाषाको पहिलो मौलिक कथा मानिन्छ। यस कालको सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण उपलब्धि रूपनारायण सिंहको 'अन्नपूर्ण' र सूर्यविक्रम ज्ञवालीको 'देवीको बलि' हुन्। यी रचनाले परम्परागत कथाबाट आधुनिकतातर्फ ढल्किने प्रयास गरे। 'अन्नपूर्ण'मा कथाका केही तत्त्वहरूको सचेत प्रयोग भए पनि कथानक छरिएको, भाषामा अत्यधिक तत्सम शब्दहरूको प्रयोग र वास्तविक जीवनका पात्रहरूको उपेक्षा भएकाले यसलाई पूर्ण आधुनिक कथा मान्न सकिँदैन। 'देवीको बलि'मा कथानकको क्रमिक विकास भए पनि परिवेश चित्रणमा यथार्थता र चरित्रचित्रणमा जीवन्तताको अभाव थियो। यद्यपि, यी दुवैले नेपाली कथाको इतिहासमा आधुनिकताको पूर्वसंकेत दिए।

माध्यमिक कालका कथाहरूमा विधागत स्वरूप र व्यक्तित्वको अभावले 'शून्य कथालेखनको अवस्था' देखिन्छ। कथाको आकार निश्चित भए पनि कथाकारहरू यसप्रति सजग हुन सकेनन्। उपकथाको शृङ्खला बनाउने शैलीप्रति अरुचि बढ्यो। अनुवाद कार्य जारी रहे पनि मौलिक कथा लेखनतर्फ प्रेरणा बढ्दै गयो। सामाजिक सुधारको आग्रह र नीतिशिक्षा तथा मनोरञ्जनलाई प्राथमिकता दिइयो।

ग. आधुनिक काल (वि.सं. १९९२ देखि हालसम्म)

नेपाली कथा साहित्यमा आधुनिक कालको प्रारम्भ सचेत विधागत रूपमा लेखिएको पहिलो कथा 'नासो' (वि.सं. १९९२) बाट भएको हो। गुरुप्रसाद मैनालीद्वारा रचित यो कथामा कथानकको उचित संयोजन, सजीव चरित्रहरूको प्रस्तुति र पात्रअनुकूल भाषाको प्रयोग छ। यसैले नेपाली कथाले विधागत अस्तित्व यही बिन्दुबाट प्राप्त गरेको मानिन्छ।

आधुनिक नेपाली कथालाई दुई चरणमा विभाजन गर्न सकिन्छ:

१. पहिलो चरण (वि.सं. १९९२ देखि २०१९ सम्म)
यस चरणको सुरुवात 'नासो' बाट भई यसको सीमा 'नवचेतनावाद' अघिको समय अर्थात् वि.सं. २०१९ सम्म तोकिएको छ। प्रमुख कथाकारहरूमा बालकृष्ण सम, पुष्कर शमशेर, विश्वेश्वर प्रसाद कोइराला, भवानी भिक्षु, गोविन्द बहादुर गोठाले, विजय मल्ल आदि पर्छन्। यी कथाहरूलाई प्रवृत्तिगत रूपमा तीन मुख्य धारामा विभाजन गर्न सकिन्छ:

सामाजिक यथार्थवादी धारा: यसबाट आधुनिक कथाको जन्म भएको हो। कथाकारहरूले हिन्दू संस्कृतिबाट प्रभावित नेपाली समाजको यथार्थ चित्रण गरे। मैनाली र बालकृष्ण समका कथाहरूमा आदर्शोन्मुख यथार्थवाद पाइन्छ, जसमा कुप्रथा, रूढी, अन्धविश्वास र गरिबीको चित्रण गर्दै सामाजिक मूल्यहरूको प्रस्तुति छ।

मनोवैज्ञानिक धारा: यसले पाश्चात्य प्रभाव भित्र्याएर आधुनिकतालाई फराकिलो बनायो। विश्वेश्वर प्रसाद कोइरालाले सर्वप्रथम मनोविज्ञानलाई नेपाली कथामा ल्याए। यस धारामा मानिसको मनको गहिराइ, यौन मनोविश्लेषण, बाल मनोविज्ञान र अचेतन मनका रहस्यहरू सूक्ष्म रूपमा प्रस्तुत गरिए। भवानी भिक्षु, गोविन्द बहादुर मल्ल गोठाले, विजय मल्ल आदि प्रमुख कथाकार हुन्।

प्रगतिवादी धारा: यसलाई समाजवादी यथार्थवादी धारा पनि भनिन्छ। राणाशासनको अन्त्यतिर गरिबी र शोषणका समस्यालाई अप्रत्यक्ष रूपमा अभिव्यक्त गरियो। जनक्रान्तिपछि रमेश विकलजस्ता कथाकारले निम्न र मध्यम वर्गको पीडालाई बुलन्द गरे। यस धाराले मार्क्सवादी विचारबाट प्रभावित भई पुँजीवादी व्यवस्थाको विरोध गर्दै क्रान्तिको आवश्यकतामा जोड दियो।

२. दोस्रो चरण (वि.सं. २०२० देखि हालसम्म)

यसलाई 'नवचेतनाको युग' पनि भनिन्छ। वि.सं. २०१७ को राजनीतिक परिवर्तनपछि यथार्थवादी धाराप्रतिको आस्था घट्यो। वि.सं. २०२० मा आयामेली आन्दोलनबाट यस चरणको सुरुवात भयो, जसपछि राल्फा, अस्वीकृत जमात, अमलेख जस्ता आन्दोलनहरूले परम्परागत सिद्धान्तलाई भत्काए।

प्रयोगवादी धारा (वि.सं. २०२० देखि २०३५ सम्म): कथाले परम्परागत ढाँचालाई अस्वीकार गर्‍यो। कथानकहीन कथाहरू सिर्जना भए। रैखिक ढाँचाका विपरीत वृत्तीय ढाँचाका कथाहरू लेखिए। भाषिक विचलन, प्रतीक, बिम्ब र व्यङ्ग्यको प्रयोग बढ्यो। इन्द्रबहादुर राई, मनु ब्राजाकी, ध्रुवचन्द्र गौतम, मोहनराज शर्मा आदि प्रमुख कथाकार हुन्।

समसामयिक धारा (वि.सं. २०३६ देखि हालसम्म): वि.सं. २०३६ को जनमत सङ्ग्रहपछि प्रयोगवादी जटिलताबाट सरलतातर्फ फर्कियो। कथाकारहरूले वैयक्तिक जीवनबाट बाहिर निस्केर सामाजिक, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय विषयहरूलाई समेटे। २०४६ को परिवर्तनपछि कथा गतिशील बन्यो, जसमा राजनीतिक अस्थिरता, भ्रष्टाचार, हिंसा र नैतिक ह्रास चित्रित छन्। यस धारामा सामाजिक, मनोवैज्ञानिक र समाजवादी यथार्थवादका आयामहरू समेटिएका छन्। तीर्थ न्यौपाने, राजव, अमर शाह, सीता पाण्डे, किशोर कुँवर, महेशविक्रम शाह आदि उल्लेखनीय कथाकार हुन्। यस चरणमा कथाले आन्तरिक व्यक्तित्व प्राप्त गरी समृद्ध विधाका रूपमा स्थापित भएको छ।

२. नेपाली कथाका प्रमुख प्रवृत्तिहरू

क. प्राथमिक कालका प्रमुख प्रवृत्तिहरू

मौलिकताको अभाव: संस्कृत तथा अन्य भाषाका आख्यानहरूको अनुवाद।

उपदेश र मनोरञ्जन: आदर्श, धर्म र नीतिशिक्षाको प्रधानता।

आयामगत भेदको अभाव: उपकथाहरूको शृङ्खला (अनुस्युति शैली)।

गद्यमा पद्यको मिश्रण: ठाउँ-ठाउँमा पद्यको प्रयोग।

अलौकिक शक्तिमा विश्वास: रहस्य, अलौकिकता र भाग्यवादको आग्रह।

विधागत संरचनाको अभाव: कथाको स्वतन्त्र अस्तित्व नहुनु।

ख. माध्यमिक कालका प्रमुख प्रवृत्तिहरू

मौलिकतातर्फ अग्रसरता: अनुवाद जारी रहे पनि मौलिक सिर्जनामा जोड।

मानव पात्रलाई प्राथमिकता: कथामा मानवीय पात्रहरू केन्द्रमा।

गद्यमा पद्यको मिश्रण त्याग: पुरानो प्रवृत्तिको क्रमिक अन्त्य।

सामाजिक सुधारको आग्रह: कुरीति र अन्धविश्वासविरुद्ध चेतना।

आधुनिकताको पूर्वाधार: आधुनिक कथाको पृष्ठभूमि तयार।

नीतिशिक्षा र मनोरञ्जनको प्रधानता: यी तत्वहरू प्रभावशाली।

ग. आधुनिक काल (पहिलो चरण)का प्रमुख प्रवृत्तिहरू

विधागत सचेतता: सैद्धान्तिक मान्यताभित्र व्यवस्थित कथा सिर्जना।

कथाका घटकहरूको समायोजन: कथानक, चरित्र, परिवेशको सन्तुलन।

विचार र सन्देशको अभिव्यक्ति: कलात्मक प्रस्तुति।

यथार्थवादी स्वर: आदर्शोन्मुखदेखि मनोवैज्ञानिक यथार्थवादसम्म।

अतिमानवीय तत्वको बहिष्कार: अलौकिकताको हटावट।

संरचनात्मक परिपुष्टता: सन्तुलित संरचना।

घ. आधुनिक काल (दोस्रो चरण)का प्रमुख प्रवृत्तिहरू

परम्परागत संरचनाको अस्वीकार: प्रयोगवादी धारामा रूप र संरचनाको तोडफोड।

विषयवस्तु र शिल्प प्रयोग: बढी सचेतता।

अस्तित्ववादी मूल्य: जीवनको निरर्थकता र वैयक्तिक स्वतन्त्रताको चित्रण।

अकथात्मक शैलीको प्रयोग: कथानकहीन र चेतनप्रवाह शैली।

बहुलवादको आत्मसात्: विविध धाराहरूको समागम।

सरलता र जटिलताको सहअस्तित्व: प्रयोगवादमा जटिलता, समसामयिकमा सरलता।

राजनीतिक र सामाजिक सचेतता: विकृति र विद्रोहका विषयहरू।

नवीन भाषिक योजना: भाषाको विचलन, प्रतीक र बिम्बको अत्यधिक प्रयोग।

३. अभ्यास प्रश्नहरू

वस्तुगत (बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू)

१. नेपाली कथाको ऐतिहासिक विकासक्रमलाई कति चरणमा विभाजन गर्न सकिन्छ?

(क) २ (ख) ३ (ग) ४ (घ) ५

२. नेपाली कथाको पहिलो आधुनिक कथाकार कसलाई मानिन्छ?

(क) विश्वेश्वर प्रसाद कोइराला (ख) गुरुप्रसाद मैनाली (ग) रमेश विकल (घ) बालकृष्ण सम

३. 'देवीको बलि' नामक कथा कसले लेखेका हुन्?

(क) रूपनारायण सिंह (ख) सूर्यविक्रम ज्ञवाली (ग) गुरुप्रसाद मैनाली (घ) विश्वेश्वर प्रसाद कोइराला

४. आधुनिक नेपाली कथा साहित्यमा मनोविज्ञानवादलाई भित्र्याउने श्रेय कसलाई जान्छ?

(क) भवानी भिक्षु (ख) रमेश विकल (ग) गोविन्द बहादुर मल्ल गोठाले (घ) विश्वेश्वर प्रसाद कोइराला

५. 'आयामेली आन्दोलन' नेपाली कथाको कुन कालसँग सम्बन्धित छ?

(क) प्राथमिक काल (ख) माध्यमिक काल (ग) आधुनिक काल (पहिलो चरण) (घ) आधुनिक काल (दोस्रो चरण)

विषयगत प्रश्नहरू

१. माध्यमिक कालमा प्रकाशित रूपनारायण सिंहको 'अन्नपूर्ण' र सूर्यविक्रम ज्ञवालीको 'देवीको बलि' कथाले आधुनिक कथाको पूर्वाधार कसरी तयार पारेका थिए, उदाहरणसहित स्पष्ट पार्नुहोस्।

२. नेपाली कथाको आधुनिक काललाई दुई चरणमा विभाजन गर्नुका प्रमुख आधारहरू के-के हुन्? दुवै चरणका मुख्य धारा र प्रवृत्तिहरूको तुलनात्मक विवेचना गर्नुहोस्।

४. सन्दर्भ सामग्री

घिमिरे, भवानी. (वि.सं. २०५०). नेपाली कथाको स्वरूप र विकास. काठमाडौँ: साझा प्रकाशन.

कोइराला, विश्वेश्वर प्रसाद. (वि.सं. १९९२). 'नासो'. शारदा.

ज्ञवाली, सूर्यविक्रम. (वि.सं. १९८८). 'देवीको बलि'. गोरखा संसार.

मैनाली, गुरुप्रसाद. (वि.सं. १९९२). नासो.

राई, इन्द्रबहादुर. (वि.सं. २०४०). नेपाली उपन्यास र कथा. दार्जीलिङ: श्याम ब्रदर्स.

सिंह, रूपनारायण. (वि.सं. १९८८). 'अन्नपूर्ण'. गोरखा संसार.

शर्मा, तारनाथ. (वि.सं. २०३०). नेपाली साहित्यको इतिहास. काठमाडौँ: साझा प्रकाशन.

निष्कर्ष

नेपाली कथाको ऐतिहासिक विकासक्रमले प्राचीन हस्तलिखित अनुवादहरूबाट सुरु भई आधुनिक प्रयोगवादी र समसामयिक धारासम्मको यात्रालाई प्रतिबिम्बित गर्दछ। प्राथमिक र माध्यमिक कालमा उपदेशमुखी र परम्परागत रहँदा, आधुनिक कालमा यसले विधागत परिपक्वता, यथार्थवाद, मनोविश्लेषण र सामाजिक चेतनालाई आत्मसात् गरी समृद्ध साहित्यिक विधाका रूपमा स्थापित भएको छ। राजनीतिक परिवर्तनहरू र वैश्विक प्रभावले यसलाई गतिशील बनाएको छ, जसले नेपाली समाजको बदलिँदो परिवेशलाई प्रतिबिम्बित गर्दै साहित्यको विकासमा योगदान दिएको छ। यस विकासक्रमले नेपाली कथालाई विश्व साहित्यको एक महत्वपूर्ण अङ्ग बनाउने सम्भावना बोकेको छ।